

At skabe et levende forskningsrum – Anne Marie Carl-Nielsen Centret

Af Emilie Boe Bierlich og Mads Runge

Museum Odense fik i 1984 overdraget en omfattende samling af værker og personalia efter det store danske kunstnerpar billedhuggeren Anne Marie Carl-Nielsen (1863-1945) og komponisten Carl Nielsen (1865-1931). Samlingen har senest dannet ryggraden i det prisvindende Carl Nielsen Museet, der åbnede i juni 2023, og i den store udstilling om Anne Marie Carl-Nielsen på TID – Museum for Odense fra juni 2025. Sidstnævnte udstilling kan der læses mere om andetsteds i årbogen.

Begge udstillinger er skabt med en generøs bevilling fra Carl Nielsen og Anne Marie Carl-Nielsens Legat. Legatet har desuden finansieret etableringen af et nyt Anne Marie Carl-Nielsen Center, der åbnede i marts 2025.

Med den nye udstilling og centret er der skabt en ramme, hvor en af Danmarks mest visionære billedhuggere kan få den markante plads i den nationale og internationale kunstanon, hun har fortjent. I det følgende præsenteres baggrunden for og målsætningen med centret.

Anne Marie Carl-Nielsen fotograferet i sit atelier i Celle under arbejdet med rytterstatuen af Christian IX, 1914.

Behov og formål – hvorfor et center?

Anne Marie Carl-Nielsen indtager en enestående position i dansk og europæisk kunst- og kulturhistorie. Hun var sin samtids mest markante kvindelige billedhugger og efterlod sig et samlet værk og arkiv, der udgør en unik kilde til forståelsen af modernismens begyndelse omkring 1900, hvor kunstens fokus blev forskudt fra idealiserende gengivelser til eksperimenter med form, materialitet og sansning. Intet andet sted i verden findes en så omfattende samling af værker, skitser, breve og dokumentation af en kvindelig billedhugger, som den Museum Odense i dag forvalter.

Få andre kunstnere opnåede så stor succes i sin samtid som Anne Marie Carl-Nielsen. Hun var pioner. Som den første kvinde i verden udførte hun billedhuggerfagets største opgaver – en rytterstatue af en konge og bronzeporte til en katedral. Hun fik international succes og en status i sin samtid, der var bemærkelsesværdig både som kunstner og kvinde. Hendes skulpturer forener monumental kraft med et vibrerende liv. I hendes hænder blev ler, bronze, gips og voks til organiske former, hvor menneske og natur smelter sammen og udfordrer hierarkier og forholdet mellem krop og verden.

Anne Marie Carl-Nielsen var en del af den vitalistiske strømning, som prægede kunsten i begyndelsen af 1900-tallet – en reaktion imod industrialiseringens fremmedgørelse af natu-

Anne Marie Carl-Nielsen og ansatte hos bronzestøber Lauritz Rasmussen med den færdige støbning af rytterstatuen af Christian IX, 1927.

Anne Marie Carl-Nielsen, Havfrue, 1920,
Museum Odense. Foto: David Stjernholm.

ren og en hyldest til livskraft og energi. Ikke kun som udtryk for fysisk styrke og bevægelse, men som en dybere erkendelse af den indbyrdes forbundethed mellem alt levende. For hende står mennesket ikke over naturen, men indgår i et fællesskab med den. Det er en tanke, der også kan inspirere i dag, hvor vi søger nye måder at være i verden på.

Anne Marie Carl-Nielsen tilhørte en generation af kvindelige kunstnere, der trodsede tidens kønsnormer, dannede egne fællesskaber på tværs af Europa og fik stor succes i deres egen tid. Senere fik disse pionerer kun begrænset plads i kunsthistoriekrivningen, men i dag kan vi igen hylde dem – og her er Anne Marie Carl-Nielsen blandt de største.

Hidtil har hverken museer eller universiteter haft en varig struktur, der kunne rumme en systematisk udforskning af hendes kunstnerskab. Danmark har forskningscentre for store personligheder som H.C. Andersen, Grundtvig, Kierkegaard og Carl Nielsen. Blandt disse markante satsninger er der imidlertid ikke ét eneste center dedikeret til en kvindelig kunstner, og der findes aktuelt ingen anden dansk institution med et permanent forskningsbaseret fokus på en historisk kvindelig billedhugger, der kombinerer forskning, digital innovation og international kulturudveksling. Anne Marie Carl-Nielsen Centret udfylder dette hul og skaber en model, der kan inspirere fremtidige satsninger.

Etableringen af centret i Museum Odense, der

Anne Marie Carl-Nielsen i sit atelier ved sin figur Uffe, nu opstillet i Kolding Bypark, 1932.

allerede forvalter hendes samling, skaber et stærkt forskningsfundament. Synergien mellem museets strategiske og praktiske rammer sikrer sammenhæng mellem forskning, samling og formidling. Centret forankrer Anne Marie Carl-Nielsen-forskningen i internationale partnerskaber, som tværfagligt kan løfte området lokalt, nationalt og globalt.

Centret er oprettet ud fra et dobbelt behov: ønsket om at fastholde det voksende fokus på kunstneren og behovet for et rum, hvor forskning, samling og formidling udvikles i sammenhæng. Formålet er at etablere en bæredygtig og dynamisk ramme, der placerer Anne Marie Carl-Nielsen solidt i vores samtid gennem ny forskning, innovative formidlingsformer og samarbejder nationalt og internationalt.

Centret skal ikke blot forske i hendes værk, men aktivere det og skabe forbindelser mellem fortidens materialer og fremtidens billeddannelser gennem tværaestetiske greb, digitale teknologier og eksperimenterende formidling, der åbner værket i nye sanse-, videns- og oplevelsesrum.

I 2030 skal centret stå som et internationalt kraftpunkt, der har forankret kunstneren i den globale kunsthistorie og gjort hende nærværende for et nutidigt publikum. Det skal være kendt for at forene forskningsmæssig stringens med formidlingsmæssig nyskabelse og for at skabe en model, hvor kunst- og kulturhistorisk forskning mødes i et levende tværfagligt kredsløb.

Et nyt center ser dagens lys

Etableringen af Anne Marie Carl-Nielsen Cen-

tret markerer et afgørende skridt i udforskningen og profileringen af en af Danmarks mest betydningsfulde billedhuggere. Med centret får Anne Marie Carl-Nielsen endelig den institutionelle forankring, hendes værk og virke længe har kaldt på. Museum Odense rummer hovedparten af hendes værker og personarkiv, og centret er derfor naturligt placeret her, hvor synergi mellem forskning, samling og formidling kan realiseres i praksis.

Centret indgår i museets samlede strategi og skaber nye forbindelser til husets øvrige profiler, H.C. Andersen og Carl Nielsen, i en fælles udforskning af liv, form og fortælling. Herfra udgår en langsigtet indsats, der kombinerer klassisk kunsthistorisk forskning med digitale platforme og eksperimenterende formidling. Målet er at gøre kunstnerens arbejde tilgængeligt og relevant – ikke blot som et historisk fænomen, men også aktuelt i dag.

En kvindelig pioner – forskningen akkumuleres

Anne Marie Carl-Nielsen indtog allerede i sin egen tid en særlig position som billedhugger i et fysisk krævende og mandsdomineret fag. Hendes værker rummer en sjælden kombination af kropslig sensibilitet og monumental kraft, og hendes livsværk spænder fra små dyrestudier til store offentlige monumenter.

Forskningen i hendes virke har længe været præget af enkeltstående initiativer, men centret samler nu trådene. Det skaber et sted, hvor tidligere arkivarbejde, udstillinger og biografiske studier kan indgå i et samlet forskningsfelt.

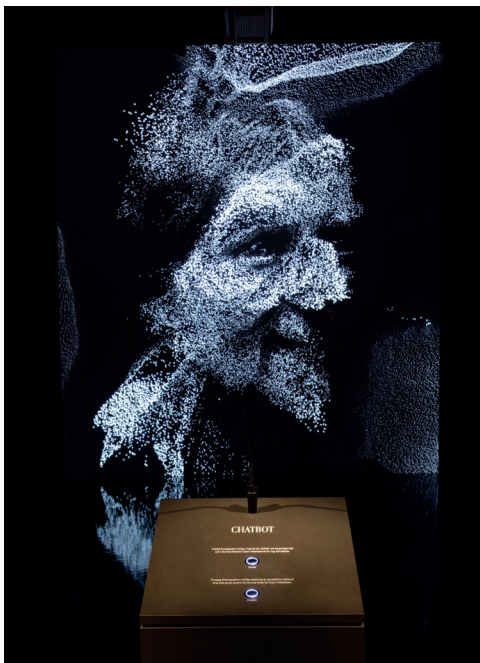
Centret arbejder tværfagligt – både internt på tværs af de tre kulturprofiler i Museum Odense (Anne Marie Carl-Nielsen, Carl Nielsen og H.C. Andersen) og eksternt med museer, universiteter og forskningsmiljøer. Samtidig indlejres det i et nationalt og internationalt netværk, hvor samarbejder styrker forbindelsen mellem forskning, samling og offentlighed. Dermed får Anne Marie Carl-Nielsen-forskningen en ny form for varighed og momentum – et solidt, dynamisk grundlag, hvor ny viden hele tiden kan opbygges og kvalificeres.

Vitalismen som forskningsnøgle

Centret forankrer sin forskning i et ambitiøst teoretisk felt: vitalismen. Det er ikke en stilretning i snæver forstand, men en tværaestetisk og filosofisk strømning, der omkring 1900 prægede både kulturkritik, naturvidenskab, filosofi og kunst. Centralt stod en idé om liv – ikke som biologisk funktion, men som en grundlæggende kraft, forstået som bevægelse, transformation og skabelse.

Denne vitalistiske livsforståelse, inspireret af bl.a. Friedrich Nietzsche, Henri Bergson og datidens naturvidenskab, fungerede som en slags civilisationskritisk modenergi til modernitetens teknologiske og kulturelle udmattelse. Den søgte at revitalisere mennesket gennem natur, krop og sansning – en tendens, som fik stærkt æstetisk og kunstnerisk udtryk i tidens skulpturpraksis.

I dette idéhistoriske rum undersøger centret, hvordan Anne Marie Carl-Nielsen's praksis kan genplaceres. Hendes værker artikulerer en vita-

En Anne Marie Carl-Nielsen chatbot skabt til udstillingen *Against All Odds* på SMK – Statens Museum for Kunst, 2024. Foto: Jakob Skou-Hansen.

listisk æstetik, der ikke kun handler om fysisk styrke og bevægelse, men om en dybere erkendelse af forbundethed mellem menneske, dyr, natur og materiale. Hendes skulpturer vibrerer af liv – ikke i kraft af naturalistisk efterligning, men som formmæssige intensiteter, hvor materialet selv synes levende, deltagende og agerende. Hendes kunst repræsenterer dermed en alternativ tilgang til vitalismen – en tilgang, der ikke lader sig indfange af modernismens formelle dogmer eller den klassicistiske tradition, men som trækker på begge og samtidig overskrider definitionen.

***Sculpting Lives* – monografien som eksperiment**

Kernen i centrets forskningsprogram er den digitale monografi *Sculpting Lives* [*At forme liv*]. Projektet undersøger, hvordan en akademisk afhandling kan tage form som et levende, digitalt og interaktivt værk. Her brydes med den klassiske monografis faste struktur; i stedet udfoldes et digitalt format, hvor brugeren kan bevæge sig frit mellem essays, arkiver, 3D-scanninger, podcasts og en AI-baseret chatbot, man kan gå i dialog med.

Denne hybridmodel dækker over både et metadisk og et feministisk formbegreb. Feminismen ligger her ikke i motivet men i måden, viden produceres på: ved at bryde med forestillingen om én autoritativ stemme og i stedet åbne formatet for flere perspektiver og erfaringer. Forskningsrummet bliver et sted, hvor autoriteten deles mellem afsender og modtager, og hvor læseren selv bliver en aktiv medskaber af erkendelsen. Vidensproduktionen bliver relationel – som hos Anne Marie Carl-Nielsen selv, hvor hierarkier udfordres af forbindelser mellem krop, materiale og blik. *Sculpting Lives* er samtidig et prototypeprojekt: en digital afhandling, der både kan bedømmes akademisk og fungere som åbent, foranderligt forskningsarkiv. Det forener forskningsmæssig stringens med eksperimenterende åbenhed og viser, hvordan digital humaniora kan give nyt liv til kunsthistorisk forskning.

Tværfaglighed og internationalt virke

Fra begyndelsen har centret haft et internationalt og tværaestetisk sigte. Det arbejder på

Musée Camille Claudel. Foto: Jean-Pierre Dalbéra, Wikimedia Commons.

tværs af fag og formater – mellem kunst og kulturhistorie, analoge udgivelser og digitale teknologier, teori og praksis – og indgår i partnerskaber, der overskrider institutionelle og nationale grænser.

Centret samarbejder bl.a. med Musée Camille Claudel i Nogent-sur-Seine tæt på Paris, som rummer verdens største samling af billedhuggeren Camille Claudels (1864-1943) værker. Claudel virkede samtidig med Anne Marie Carl-Nielsen og oplevede et kontrastfyldt kunstnerliv som elev, elsker og kollega til billedhuggeren Auguste Rodin (1840-1917). Hvor Claudel endte sit liv isoleret på en sindssygeanstalt, opnåede Anne Marie Carl-Nielsen udbredt anerkendelse i sin samtid. I dag har Claudel fået en stærk international position og sit eget museum i Frankrig. Samarbejdet med Musée Camille Claudel skal efter planen munde ud i en større udstilling i 2027, udviklet i partnerskab med Den Danske Ambassade i Frankrig.

Desuden udvikles et samarbejde med Dansk Danstheater om en forestilling, hvor skulpturens formsprog omsættes til koreografisk bevægelse med international premiere i Paris i 2027. Gennem konferencer, gæsteforskere, strategiske ansættelser og fælles projekter skaber centret netværk, der styrker både forskning og kulturel udveksling. Visionen er at indskrive Anne Marie Carl-Nielsen i den internationale kunsthistorie – ikke blot som dansk billedhugger, men som en kunstner, der taler på tværs af tid og sted.

Et fællesskab af viden

Centret hviler på et stærkt kollegialt og organisatorisk fundament. Både internt på tværs af de tre kulturprofiler, der eksisterer i Museum Odenses samling, samt eksternt igennem en international følgegruppe, der vil følge arbejdet med den digitale afhandling som faglig forankring, kvalitetssikring og teknologisk sparringsrum. Her underbygges det tværfaglige grundlag, projektet hviler på, når ekspertiser inden for kunst- og kulturhistorie, feministisk teori, digital kulturkritik og machine learning mødes.

Internt i Museum Odense sikrer en referencegruppe med direktør, udviklingschefer og afdelingsrepræsentanter, at forskningen får resonans i hele organisationen. Denne struktur skaber både faglig forankring og institutionel bæredygtighed og gør det muligt for ny viden at strømme ud i museets øvrige forskning, formidling og publikumsaktiviteter.

Kilderne – forskningen forankres

Som en væsentlig del af centrets forskningsspor

Anne Marie Carl-Nielsen, Skitse til monument over dronning Margrete I, u.d.

arbejdes der på at digitalisere og publicere over 3.000 breve fra Museum Odense og Det Kongelige Bibliotek, som for første gang vil blive tilgængelige i deres helhed. Det hidtil uudforskede brevarkiv kaster lys over Anne Marie Carl-Nielsen's internationale netværk og korrespondance med centrale europæiske aktører som arkæologen og museumslederen Georg Treu i Dresden, der var en nøglefigur i studiet af antikkens skulptur, kunsthandleren Edouard Schulte i Berlin, som formidlede og solgte samtidige billedhuggere på det europæiske marked, samt Deutsches

Archäologisches Institut i Athen og Berlin, en af datidens mest prestigefyldte forskningsinstitutioner inden for klassisk arkæologi.

Projektet vil danne rygrad i centrets fremtidige forskning og skabe nye forbindelser mellem dansk og europæisk kunsthistorie omkring 1900. Samtidig åbner det for et bredere samarbejde mellem danske og internationale arkiver og styrker centrets profil som et sted, hvor historiske materialer bringes til live gennem nye digitale formater.

Komponist og pianist August Rosenbaum, der har udformet lydsporet til værket *Luminescens* af Jesper Just, gav koncert i At forme liv d. 4/12 2025.

Formidlingen – kunsten ud i verden

Centret arbejder målrettet på at åbne forskningen mod offentligheden. Der er udviklet et koncept for arrangementer, der formidler centrets aktiviteter i dialog med både publikum og fagfæller. Programmet spænder vidt – fra filmvisninger, samtalsaloner og foredrag til deltagende formater som “Salen taler” og “Spørg Anne Marie Carl-Nielsen om alt”, hvor gæster inviteres til at bidrage til udviklingen af centrets chatbot.

Eksempel fra brevarkivet. Et brev sendt til Anne Marie Carl-Nielsen med påskriften 'Flowers from Bethlehem made in Palestine'. Carl Nielsens arkiv på Det Kgl. Bibliotek.

Udsnit af udstillingen At forme liv, hvor Jesper Justs digitale sansninger møder Anne Marie Carl-Nielsens vitale værker. Foto: David Stjernholm

Derudover planlægges samarbejder med Det Fynske Kunstakademi, Hollufgård Værksteder for Kunst og Syddansk Universitet samt tværfaglige formater som "Bevæg dig som vitaliteter" og "Luminescens. Anne Marie Carl-Nielsen x Jesper Just". Formålet er at skabe en levende offentlighed omkring centret, hvor forskningen deles, og nye former for deltagelse og samskabelse kan finde sted. Disse initiativer konkretiserer centrets grundtanke: at viden får liv, når den bringes i bevægelse mellem forskning, formidling og fællesskab.

Vision 2030 – mod et internationalt kraftcenter

Anne Marie Carl-Nielsen Centret er sat i verden for at skabe varig forandring – både i forhold til vores opfattelse af kunstneren og til, hvordan hendes kunst kan tale til os i dag. I 2030 skal centret stå som et internationalt anerkendt kraftcenter for forskning i Anne Marie Carl-Nielsen og beslægtede felter. Centret skal være kendt for at forbinde materialitet og digitalitet, for at gøre forskningen levende og tilgængelig og for at udvikle en ny måde at tænke kunsthistorisk praksis på – tværfagligt, åbent og eksperimenterende.

I en tid, hvor sanseerfaring, digitalisering, klima og køn præger den kulturelle samtale, tilbyder Anne Marie Carl-Nielsen Centret et historisk perspektiv på, hvad det vil sige at forme liv – et sted, hvor fortidens kunst taler med fremtidens teknologier, og hvor skulpturen, som Anne Marie Carl-Nielsen selv, fortsat bevæger sig: samsende, undersøgende og uafsluttet.

ANNE MARIE CARL-NIELSEN CENTRET: ORGANISATION OG MEDARBEJDERE¹

Centerleder

Emilie Boe Bierlich, ph.d.

Kunsthistoriker, forsker og kurator. Leder af Anne Marie Carl-Nielsen Centret. Har markeret sig som en af Nordens førende forskere i historiske kvindelige kunstnere og står bag de prisbelønnede projekter Anne Marie Carl-Nielsen (Ny Carlsberg Glyptotek, 2021) og Against All Odds (SMK, 2022-25). Hendes kombination af kunsthistorisk ekspertise, kuratorisk erfaring og digital nysgerrighed gør hende til en markant stemme i udviklingen af en ny form for kunsthistorisk praksis.

Indstillet til Bodil Koch-prisen i 2024.

Projektforsker

Signe Havsteen, ph.d.

Kunsthistoriker og kurator med speciale i dansk og nordisk kunst omkring 1900. Uddannet fra Københavns Universitet og Courtauld Institute of Art. Havsteen har et særligt fokus på arkivmateriale som metode og har tidligere kortlagt kunsthistoriker, kritikere og museumsdirektør Emil Hannovers (1864-1923) omfattende brevarkiv. Arbejder nu med at publicere og digitalisere mere end 3.000 breve fra Anne Marie Carl-Nielsen's internationale korrespondance. Tidligere research fellow ved New York City og Princeton University.

Koordinator

Laura Nørholt, cand.mag.

Kunsthistoriker med stor viden om perioden og ekspertise i kvindelige nordiske kunstnere omkring 1900. Nørholt sidder blandt andet med ansvaret for centrets publikumsrettede aktiviteter. Udvikler events, samtalesaloner, samarbejder med kulturinstitutioner og skaber eksperimenterende formidlingsformater, der åbner forskningen mod offentligheden og understøtter centrets profil som et levende og dialogisk forskningsmiljø.

¹ Opgørelse pr. 28.10.25. Centret forventes yderligere bemannet i de kommende år.

Nye initiativer i Carl Nielsen Museet

Af Lotte Friis Nielsen og Mads Runge

Carl Nielsen Museet har vundet nationale og internationale hæderspriser for sine innovative udstillinger, og i disse år arbejdes der på flere fronter for at åbne museet op for et endnu større og bredere publikum. For museet er ikke bare et museum for folk med stor forhåndsviden om Carl Nielsen og klassisk musik. Nej, museet har en masse at give til alle aldersgrupper og folk med og uden særlig viden om og interesse for klassisk musik. Nogle af de nye initiativer skal kort præsenteres her.

I efteråret 2025 åbnede Carl Nielsen Museet for første gang dørene for musikere fra det lokale vækstlag. I sensommeren blev der således gennemført en kampagne, hvor vordende kunstnere blev inviteret til at afprøve deres musik i museets særlige rammer. Et af de mest frugtbare resultater af denne indsats blev et samarbejde med *Songwriters Circle* Odense – et aktivt netværk for sangskrivere og musikere, der arbejder for at styrke Odenses kreative musikmiljø. Netværket udgør en vigtig bro til byens unge og eksperimenterende talenter, og det gør samarbejdet til et naturligt skridt i museets ambition om at nå nye målgrupper og skabe større lokal forankring.

Initiativet følger sig samtidig fint ind i formidlingen af Carl Nielsen som ung kunstner. Før Carl Nielsen blev den anerkendte komponist, vi kender i dag, var han netop en søgende og eks-

perimenterende musiker. At lade museet være scene for nutidens spirende musikere er derfor ikke blot et publikumsrettet tiltag – det er også en måde at aktivere fortællingen om Carl Nielsen som en kunstner under tilblivelse.

Den første koncert i samarbejdet fandt sted med duoen *Anberose*, der fyldte rummet med en intim og stemningsfuld performance. Muse-

ets akustik viste sig at være et overraskende stærkt kort; den løftede koncerten og skabte en nærværende og næsten meditativ stemning. Også udstillingslyset viste sit potentiale og bidrog til en helhedsoplevelse, hvor publikum oplevede rummet som både sanseligt, omslutende og formmæssigt fleksibelt. Koncerten understregede, at museets rum rummer store muligheder – både musikalsk og formidlings-

mæssigt – som vi fremover vil kunne udfolde i endnu flere konstellationer.

Samarbejdet med *Songwriters Circle* Odense fortsætter ind i det nye år, hvor vi bl.a. glæder os til at invitere til åben scene. Her får publikum mulighed for selv at bidrage og indgå aktivt i musikkens tilblivelse – en deltagelsesform, der harmonerer med museets ønske om at være et levende og involverende kultursted.

Som endnu et nyt initiativ besluttede museet at tilbyde fri entré på julemarkedets første dag, i 2025 d. 29. november. På programmet stod to koncerter med julemusik i Nat King Cole-stil og et foredrag ved Michael Fjeldsøe, leder af Carl Nielsen Centret, som fortalte historien bag Carl Nielsens julesange – med fællessang som en naturlig del af arrangementet. Arrangementet blev en stor succes med over 300 deltagere. Med dette tiltag bliver museet et aktivt knudepunkt i julemarkedet, hvor gæsterne gratis kan få en række stemningsfulde oplevelser og samtidig møde museet på en ny og uhøjtidelig måde.

Arrangementerne åbner museet for dem, der allerede kender Carl Nielsen, og dem, der måske først opdager ham gennem en koncert, et fællessangsarrangement eller blot et spontant kig ind i museet. Mere er i støbeskeen, så endnu flere i fremtiden får kendskab til det spændende museum og dets mange kvaliteter.

